

ДОКТРИНА У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

ПРЕЮДИЦІЯ НЕ МАЄ АБСОЛЮТНОГО ХАРАКТЕРУ, ОСКІЛЬКИ ОДНІЄЮ ІЗ ЗАСАД АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА Є ОФІЦІЙНЕ З'ЯСУВАННЯ ВСІХ ОБСТАВИН У СПРАВІ*

<...>

115. Стосовно преюдиційного значення обставин, встановлених у справі № 640/9526/19, Судова палата зазначає таке.

116. Преюдиція – це обов'язковість фактів, установлених судовим рішенням, що набуло законної сили, в одній справі для суду при розгляді інших справ. Преюдиційно встановлені факти не підлягають доказуванню.

117. Звільнення від доказування з підстав установлення преюдиційних обставин в іншому судовому рішенні, передбачене частиною четвертою статті 78 КАС України, варто розуміти так, що учасники адміністративного процесу не зобов'язані повторно доказувати ті обставини, які були встановлені чинним судовим рішенням в іншій адміністративній, цивільній або господарській справі, якщо в цій справі брали участь особи, щодо яких відповідні обставини встановлені.

118. Тобто, за змістом частини четвертої статті 78 КАС України учасники адміністративного процесу звільнені від надання доказів на підтвердження обставин, які встановлені судом при розгляді іншої адміністративної, цивільної чи господарської справи. Натомість такі учасники мають право посилатися на зміст судового рішення у відповідних справах, що набрало законної сили, у якому відповідні обставини зазначені як установлені.

119. Для спростування преюдиційних обставин учасник адміністративного процесу, який ці обставини заперечує, повинен подати суду належні та допустимі докази. Ці докази повинні бути оцінені судом, що розглядає справу, у загальному порядку за правилами статті 90 КАС України.

Якщо суд дійде висновку про те, що обставини у справі, що розглядається, є інакшими, ніж установлені під час розгляду іншої адміністративної, цивільної чи господарської справи, то справу належить вирішити відповідно до тих обставин, які встановлені безпосередньо судом, який розглядає справу.

* Постанова Верховного Суду у складі Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 31 січня 2023 р. у справі № 640/8728/21 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108724469>> (дата звернення: 20.02.2023).

120. Аналогічна правова позиція висловлена у постановках Верховного Суду від 28 квітня 2018 року у справі № 825/705/17, від 6 березня 2019 року у справі № 813/4924/13-а, від 12 жовтня 2020 року у справі № 814/435/18 та від 20 квітня 2021 року у справі № 817/1269/17.

121. Преюдиційні обставини не потребують доказування, якщо одночасно виконуються такі умови:

ці обставини встановлені судовим рішенням лише у господарській, цивільній або адміністративній справі (в визначених законом випадках, у рішеннях суду винесених у кримінальному судочинстві та у справах про притягнення до адміністративної відповідальності);

ці обставини досліджені (оцінені) судом саме як обставина (юридично значимий факт) преюдиційного характеру та не є правовою оцінкою, наданою судом певній обставині (юридично значимого факту);

ці обставини містяться у мотивувальній (як виняток, у резолютивній) частині рішення та відповідають вимогам пункту першого частини четвертої статті 246 КАС України, згідно з яким у мотивувальній частині рішення, серед іншого, зазначаються обставини, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини; як виняток, певні преюдиційні обставини можуть міститися і у резолютивній частині рішення;

судове рішення набрало законної сили;

у справі беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини (наприклад, особа може посилатися на преюдиційні обставини, що містяться в судовому рішенні, ухваленому відповідно до глави 6 ЦПК України “Розгляд судом справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення”).

122. Водночас преюдиція під час встановлення та перевірки обставин справи не має абсолютного характеру, оскільки відповідно до статті 2 КАС України однією із засад адміністративного судочинства є офіційне з’ясування всіх обставин у справі.

123. Порівняння засади (принципів) цивільного та господарського судочинства, закріплених у статті 2 Цивільного процесуального кодексу України та статті 2 ГПК України відповідно із засадами (принципами) адміністративного судочинства, дозволяє стверджувати, що принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі є обов’язковим лише при вирішенні публічно-правових спорів.

124. Згідно з імперативними положеннями частини четвертої статті 9 КАС України, дотримуючись принципів змагальності та диспозитивності, суд вживає визначені законом заходи, необхідні для з’ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

125. Згідно з позицією Верховного Суду, висловленою, зокрема, у постанові від 29 листопада 2019 року у справі № 818/154/16, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі полягає насамперед у активній ролі суду при розгляді справи; в адміністративному процесі, на відміну від суто змагального процесу, де суд оперує виключно тим, на що посилаються сторони, мають бути повністю встановлені обставини справи, щоб суд ухвалив справедливе та об'єктивне рішення; принцип офіційності, зокрема, виявляється у тому, що суд визначає обставини, які необхідно встановити для вирішення спору; з'ясовує якими доказами сторони можуть обґрунтувати свої доводи чи заперечення щодо цих обставин; а у разі необхідності суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази.

126. Як убачається зі змісту постанови Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2019 року у справі № 640/9526/19 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю “Рибалко-Компані” до Департаменту містобудування та архітектури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) про визнання протиправним та скасування рішення в частині, у цьому рішенні не встановлено інших, ніж у справі, що розглядається, обставин.

У постанові від 10 грудня 2019 року у справі № 640/9526/19 Шостий апеляційний адміністративний суд дійшов висновку про відсутність у позивача обов'язку отримувати від Міністерства культури України дозволу або погодження, пов'язані із здійсненням будівництва, зокрема, погоджувати проектну документацію, отримувати дозвіл на земляні та інші будівельні роботи тощо.

Крім того, у постанові від 10 грудня 2019 року у справі № 640/9526/19 суд апеляційної інстанції дійшов вищезазначених висновків з урахуванням правової позиції Верховного Суду, викладеної у постанові від 27 лютого 2019 року у справі № 826/5755/17, від якої Судова палата вирішує відступити.

127. З огляду на вищезазначене, Судова палата доходить висновку, що суди попередніх інстанцій у цій справі помилково вважали преюдиційними обставини, які фактично є правовою оцінкою обставин справи. Водночас не має преюдиціального значення оцінка судом конкретних обставин справи, які не оспорувалися, мотиви рішення, правова кваліфікація спірних правовідносин.

<...>